

Vanhuus Britanniassa

EEVA LENNON

Vanhenevan yhteiskunnan ongelmat painavat päälle. Britanniassa niiden kimppuun käydään urheasti eikä yritetä panna päätä piiloon niin kuin useimmissa Manner-Euroopan maissa. Jotta tilanteen visaisuus ymmärrettäisi paremmin, taloustieteilijät ovat täällä todenneet, että yhteiskunnan vanheneminen tulee lähivuosina maksamaan paljon enemmän kuin pankkikriisin ja sen synnyttämän taloustaantumisen selvittäminen.

Arvostettu taloudellinen tutkimuslaitos *National Institute of Economic and Social Research* totesi äskettäin, että Britannian taloustaantumisen jälkeistä velkaa ei voida selvittää yksinomaan julkisten menojen leikkauksilla. Tarvitaan myös verojen korotusta ja myöhäisempää eläköitymistä.

Eläkeikä on täällä 65 vuotta. Gordon Brownin hallitus harmitseekin täällä pakollisen eläkeiän lopettamista amerikkalaisen mallin mukaan. Vain eläkkeelle pääsyn ikä pidettäisi nykyisessä 65 vuodessa, mutta kenenkään ei tarvitsisi silloin lähteä eläkkeelle. Sillä tavalla pidettäisiin työssä edes ne, jotka kykenevät ja haluavat jäädä työhön.

Brittejä kannustaa käydä kärsiksi vanhenemiseen liittyviin ongelmiin, koska heillä on yksityisellä sektorilla vapaaehtoinen

ja pääasiassa rahastoitu eläkejärjestelmä. Se takaa jo nyt Länsi-Euroopan huonoimmat eläkkeet. Yksityisen sektorin yritykset lopettelivat eläkerahastojaan ja vetäytyivät varsinkin eläkkeen suuruuteen liittyvistä takuista jo 1990-luvulla. Tämä taloustaantumana on vienyt useimmilta yksityisen sektorin työntekijöiltä loputkin työnantajan takuut eläkkeen suuruudesta.

Julkisen sektorin eläkkeet maksaa yhä veronmaksaja. Mutta voivatko hallitukset tässä tilanteessa pyytää yksityisen sektorin työntekijöitä kustantamaan kunnolliset eläkkeet julkiselle sektorille? Kun taloustaantumana aiheuttamat mammuttileikkaukset julkisella sektorilla tulevat eteen, julkisen sektorin eläkkeet nykyisessä muodossaan ovat varmasti uhanalaisia ainakin, jos konservatiivit astuvat remmiin.

Mutta yhteiskunnan vanheneminen ei ole pelkästään eläkekysymys. Myös vanhusten huolto on ajamassa yhteiskunnat vakavaan kriisiin. 450 000 vanhusta tarvitsee nykyään huoltoa Britanniassa. Vuoteen 2026 mennessä hoitoa tarvitsee hallituksen laskujen mukaan noin 1,7 miljoonaa ikäihmistä, sillä yli 80-vuotiaiden osuus väestöstä nousee nousemistaan.

Toistakymmentä vuotta sitten

työväenpuolueen hallitus tilasi raportin siitä, miten vanhusten hoito-ongelma voitaisiin parhaiten rahoittaa. Suositukset tulivat ja menivät, konsensusta ei saatu aikaiseksi. Työväenpuolueen hallitus jätti räjähdysmäisen ongelman ratkaisun sikseen.

Mielipidetutkimukset osoittavat, että britit eivät tiedä juuri mitään nykyjärjestelmästä. Kun he itse tai heidän omaisensa tarvitsevat hoitoa, monelle tulee ylälätyksenä, että hoito ei olekaan ilmaista – toisin kuin esimerkiksi terveyspalvelut.

Vanhusten huollon rahoitus otetaan nykyään pääasiassa hoitoa tarvitsevan varoista. Se, jolla on varoja yli 25 000 euroa, joutuu maksamaan kulut itse. Kaksi viidennestä nykyisistä hoidon tarvitsijoista maksaa itse hoidonsa. Kunta pakottaa usein vanhukset myymään kotinsa hoidon ja huollon kustantamiseksi. Noin 60 000 vanhusta vuodessa on joutunut myymään kotinsa hoidon maksamiseksi.

Työväenpuolueessa on arvioitu, että tämä ei ole epäoikeudenmukaista, koska harvoinhan vanhus enää voi palata kotiinsa vanhainkodista. Elämän ruletti on johtanut siihen, että vain joka kuudes vanhus on joutunut myymään asuntonsa. Perilliset luonnollisesti manailevat, ja monella vanhuksella on atavisti-

nen halu jättää jotain lapsille perinnöksi, vaikka useimpien jälkikasvu on jo keski-ikäistä, eivätkä lapset yleensä ole kaupungeissa – toisin kuin ennen maalla – tehneet mitään vanhempiensa omaisuuden kartuttamiseksi. Työeläkkeiden ja valtion eläketukien takia lapset harvoin enää joutuvat edes elättämän vanhempiaan, kuten silloin kun perintöoikeus laadittiin.

Vanhushoidon budjettivajaus Englannissa ammottaa jo nykyisessä järjestelmässä 6,5 miljardin tasolla. Skotlannissa vanhusten hoito maksetaan verovaroista, mutta budjetti on sielläkin ehtymässä. Vanhainkotien ja hoitokotien taso on myös paikoitellen surkeassa tilassa. Nekin kipaavat kipeästi lisävaroja parannukseen. Lisävaroja ei lähivuosina liikene ainakaan valtiolta, julkista sektoria odottavat taantumien jälkeen rajut leikkaukset, voittaa ensi kevään vaalit sitten mikä puolue tahansa.

* * *

Brownin hallitus on vihdoin tarttunut härkää sarvista ja laatinut Vihreän kirjan eli alustavan suunnitelman keskustelun pohjaksi. Vihreässä kirjassa myönnetään, että vanhusten huolto voidaan kustantaa vain val-

tion ja yksityisten yhteisrahoituksella. Vihreässä kirjassa tarjotaan useita vaihtoehtoja valtion ja yksityisten yhteisrahoituksen muodoista. Hallitus toivoo, että joku niistä kelpaisi myös muille puolueille ja konsensus syntyisi, sillä äänestäjät eivät halua, että nykyinen menokaan jatkuu.

Vanhusten yhden asian liikkeet, joista tunnetuin on *Age Concern*, ovatkin kiittäneet hallitusta asian esiin ottamisesta. Ensimmäinen Vihreän kirjan vaihtoehto on, että valtio takaa kaikille neljänneksen tai kolmanneksen kuluista ja köyhille enemmän. Toinen vaihtoehto on vapaaehtoinen vakuutus. Sen mukaan ihmiset maksaisivat esimerkiksi eläköityessään 23 000–27 000 euron vakuutusmaksun ja rahoittaisivat sillä ilmaisen hoidon itselleen. Hallitus on laskenut, että vanhusten hoidon hinta vanhusta kohden on keskimäärin noin 35 000 euroa.

Mielipidetutkimukset kuitenkin osoittavat, että vain 20–30 prosenttia vanhuksista on valmis maksamaan vapaaehtoisesti noin suuren summan hoidosta, jota he eivät ehkä koskaan tarvitse. Ja tottahan on, että jotkut kupsahtavat joutumatta koskaan turvautumaan hoitoon, kun taas toiset viruvat siellä Alzheimerin kourissa parikymmentä vuotta.

Toimiva ratkaisu vaatii siis todennäköisesti pakollista vakuutusta sille 70 prosentille väestöstä, joka omistaa asuntonsa tai muuta omaisuutta. Eräs vaihtoehto on, että jokainen maksaa eläköityessään noin 23 000 euroa yhteiseen vakuutuskassaan. Mutta koska harvalta ihmiseltä eläköityessä liikenee moista summaa, se voitaisiin sitoa ihmisten koteihin tai muuhun omaisuuteen ja velkoa vasta kuoleman jälkeen perintöverona. Perilliset tietysti mököttävät, mutta jäisi hän isän tai äidin asunnosta sentään jäljelle enemmän kuin nykyään. Sekin mahdollisuus esitetään, että eläköitymistään ja kansaneläkkeen saantia lykkäävä työntekijä pääsisi koko vakuutusmaksusta.

Tuokaan vakuutus ei kattaisi koko kustannusten määrää. Ne 30 prosenttia, joilla ei ole omaa asuntoa, muuta omaisuutta tai säästöjä, saisi hoidon verorahoista. Vakuutus ei myöskään peittäisi muuta kuin hoiva- ja hoitokulut. Hoitokodin ruuan ja asunnon joutuisi vanhus maksamaan yhä itse. Mutta useimmillahan on nykyään jo työeläke, se peittäisi todennäköisesti nämä menot. Ja ne, joilla ei ole tarpeeksi suurta eläkettä, pääsittäisiin ehkä maksusta ainakin osittain.